

SLOVENSKI KINOLOGI V SISTEMU ZAŠČITE IN REŠEVANJA

Vlado Gerbec*

UDK 355.588

V Sloveniji kinologi na področju zaščite in reševanja z izjemo šolanja lavinskih psov (od 1952. naprej) do leta 1976 nismo imeli kakšnih posebnih nalog in za-dolžitve. Šele ko so se po letu 1976 mož-nosti za razvoj civilne zaščite s podruž-bljanjem obrambno-samozaščitnih funk-cij razmahnile in so bile naloge v razvoj-nih načrtih celovito zastavljene, so le-te obvezale tudi Kinološko zvezo Slovenije (KZS), oziroma njen organ Komisijo za reševalne pse, da je poleg že razvitega šolanja lavinskih psov začela pripravljati tudi šolanje psov za reševanje izpod ruševin.

V dneh 24. in 25. septembra 1977 je Ko-misija za reševalne pse KZS skupaj z Re-publiškim sekretariatom za notranje za-deve in lavinskim odsekom GRS organi-zirala tečaj za reševalne pse za reševanje izpod ruševin na ruševinah podrtih hiš pri gradnji avtoceste Ljubljana—Vrhnika. Po-vabila je vodnike že preizkušenih lavin-skih psov. Tečaja se je udeležilo deset policajev, šest gorskih reševalcev in dva-najst članov kinoloških društev iz Ljublja-ne, Bleda in Celja. Namen tečaja je bil, da se že izšolane lavinske pse usposobi tudi za delo v ruševinah.

Izkušnje s tega tečaja so pokazale, da je dvonamensko šolanje oziroma prešola-nje lavinskih psov možno, vendar je za uspešno delo na ruševinah potrebno več. Pse je treba navajati na premagova-nje raznih ovir, prilagajanje hoje po raz-ličnih materialih (steklo, pločevina, že-blji . . .) itd. Ugotovili smo, da je učinkovi-teje, če se vodniki in psi za vsako na-membnost šolajo posebej oziroma po drugačnem vrstnem redu in programu.

Komisija je s tečaji nadaljevala. Drugi te-čaj je bil leta 1979 in tretji 1980. Oba sta bila v opuščnem peskokopu in bližnji opekarni v Podutiku pri Ljubljani. Poleg udeležencev s prvega tečaja so sodelo-vali tudi vodniki s psi iz drugih kinoloških društev.

V te tečaje je komisija po izkušnjah iz pr-vega tečaja vnašala nove metode šola-nja, s spreminjanjem objektov pa navaja-la pse in vodnike na različne vrste rušev-in, ovir in materialov. Rezultati so poka-zali, da psi veliko hitreje in uspešneje iščejo ponesrečence v ruševinah kot ka-terokoli drugo tehnično sredstvo.

Leta 1981 je KZS navezala stike z Repu-bliškim štabom civilne zaščite z željo, da se v koncept CZ vključijo tudi vsa kinolo-ška društva. Po uspešnih dogovorih z re-publiškim štabom je KZS priporočila vsem kinološkim društvom, da se pove-žejo z občinskimi štabi civilne zaščite in skušajo vodnike s šolanimi psi vključiti v njihove enote.

Komisija za reševalne pse KZS je kot no-silec te akcije pripravila program dela in v letih 1981 in 1982 organizirala tri seminar-je za vodje šolanja reševalnih psov po ki-noloških društvih, ki so nato prevzela breme šolanja ter vključevanja v občin-ske enote civilne zaščite. Rezultati načrt-nega dela so bili kmalu vidni, saj so v več društvih začeli potekati prvi tečaji za šola-nje reševalnih psov, vzporedno z njimi pa tudi vključevanje vodnikov z reševalnimi psi v enote CZ.

V letu 1983 beležimo že prvo akcijo reše-valnega psa, ko je v rudniku Hrastnik 24. oktobra 1983 blato zalilo skupino ru-darjev v globini 450 m. Eden od ponesre-čencev je obležal pod 2 m debelim nano-som blata, ki je zalilo odkopno čelo in dva stranska rova v dolžini 60 m. V tej reševalni akciji je sodelovala tudi vodnica s psičko, šolano za iskanje v ruševini. Psi-ca je po enournem utrudljivem spustu v globino in naporni poti po blatu v za psa nemogočih razmerah intenzivno iskala in z dvometrsko natančnostjo uspešno na-kazala truplo ponesrečenega rudarja.

V tem letu je bil dosežen še en uspeh. Četrtega decembra 1983 je Komisija za reševalne pse KZS v organizaciji KD Lju-bljana organizirala prvo preizkušnjo reše-valnih psov. Udeležilo se je 32 vodni-kov s psi iz 7 kinoloških društev. Sedem-najst psov je preizkušnjo uspešno opravi-lo. 12 najboljših pa je komisija uvrstila na posebno »mobilno listo«, ki jo je po-sredovala republiškemu štabu CZ kot pr-vo Enoto reševalnih psov Slovenije za iskanje izpod ruševin.

Tako se je delo Komisije za reševalne pse KZS in nekaterih entuziastov, ki dela-mo na tem področju, obrestovalo in po-kazalo prve sadove, s katerimi smo bili lahko začasno zadovoljni, čeprav je osta-la zadana naloga — razširitev šolanja družbi koristnih psov v vsa kinološka društva Slovenije. Rezultati vloženih na-porov komisije so se sicer odrazili v aktivnosti nekaterih društev, ki so imela za to dejavnost potrebne strokovnjake, pokazalo pa se je tudi, da nista dovolj le dobra volja in zagnanost društvenih entu-ziastov, ampak da društva nujno potrebu-jejo tudi strokovne kadre, izšolane za to področje dela, enotne programe šolanja in ustrezno strokovno kinološko litera-turo.

Strokovni tim, ki mu je komisija zaupala pripravo programa za izobraževanje in-štruktorjev, pripravo programa vadbe ter izvedbo nato sprejetih programov, ni imel lahkega dela. Začeti je bilo treba iz nič, dobljene domače izkušnje je bilo treba vzporejati s tujimi, obenem pa postaviti temelje šolanja, na katerih se bo gradilo in dograjevalo naprej.

Po proučitvi tuje strokovne literature ter ogledu vadbe psov in vodnikov v specia-liziranih reševalnih enotah v Švici in Nemčiji se je sam po sebi izoblikoval sklep, da za naše razmere in potrebe, ki so specifične, uporabimo vse pozitivne tuje izkušnje in izsledke, da pa program dela in vse, kar spada k njemu, prilagodi-mo domačim razmeram, zmožnostim in organiziranosti tako kinološke organiza-cije kot tudi enot civilne zaščite.

Pes išče v ruševinah.

* Korytkova 32, Ljubljana.

Arkos na poledeneli gredi, vaja CZ na Igu (foto Marjan Ciglič).

Po izdelavi ustreznega učbenika (ABC za vodnike reševalnih psov...) in seminarjih za vodje šolanja so začeli potekati tečaji za reševalne pse v društvih, dokončno pa sta se izoblikovala tudi sistem organiziranosti enot reševalnih psov in sistem šolanja.

Sistem šolanja reševalnih psov in vodnikov

Sistem šolanja reševalnih psov pri nas je na podlagi izkušenj in dejanskih potreb organiziran nekoliko drugače kot v tujini. Izdelali smo namreč program šolanja vsestranskega reševalnega psa, ki je v delovni kondiciji prek celega leta. Program šolanja in urjenja zajema delo psov v snežni plazini (do ISP-L2), delo na ruševinah (do ISP-R3) in iskanje pogrešanih oseb (ISP-PO). Tako kot na Južnem Tirolskem in ponekod v Avstriji se v zadnjih letih tudi pri nas začne šolanje reševalnih psov v snegu (lavinci), nadaljuje se v letnih mesecih z delom na ovirah, pri preiskavah objektov in ruševin ter v končni fazi z iskanjem pogrešanih oseb na terenu. Ob psu se uri in izobražuje tudi vodnik psa, ki mora poznati nevarnosti v gorah (plazovi), nevarnosti v ruševinah, samovarovanje, prvo medicinsko pomoč ponesrečencu, prvo veterinarsko pomoč psu, topografijo in orientacijo po terenu, uporabo vrvi, radijskih zvez... Torej po-

leg vsestransko usposobljenega psa se šola in uri tudi vodnika. Celotno šolanje psa in vodnika traja dve do tri leta.

Šolanje lavinskih psov

Iskanje zasutih ljudi v snegu s pomočjo psov je, kot sem zapisal, staro že skoraj tristo let (zapiski iz l. 1707 v samostanu San Bernard). Dosti mlajše je iskanje ponesrečencev, zasutih v snežni plazovini, saj so prvi tovrstni poskusi potekali že leta 1918 v Tirolah ob prešolanju sanitetnih psov v lavinske. Šele po letu 1938 so najprej v Švici, kasneje pa tudi v drugih alpskih deželah po doseženih uspehih pri iskanju ponesrečencev začeli načrtno šolati lavinske pse. Pri nas smo s tem začeli leta 1952 na tečaju v Tamarju v organizaciji GRS, policije in KZS. Po treh letih skupnega dela sta se GRS in policija odcepili in sami samostojno organizirali izobraževanje ter preizkušnje vodnikov in psov, v KZS pa je delo z lavinskimi psi vrsto let mirovalo. Šele leta 1970 je KZS ob pomoči gorenjskih kinoloških društev in lavinskega odseka GRS ponovno začela organizirati lavinske tečaje. Od takrat naprej potekajo tečaji na osnovni in nadaljevalni stopnji vsako leto. Udeležuje se jih od 40 do 70 tečajnikov s psi, ki pod strokovnim vodstvom v enotedenskem turnusu pridobijo osnovna znanja za šolanje reševalnega psa.

Šolanje lavinskih in drugih reševalnih psov temelji na uporabi drugačnih nago-

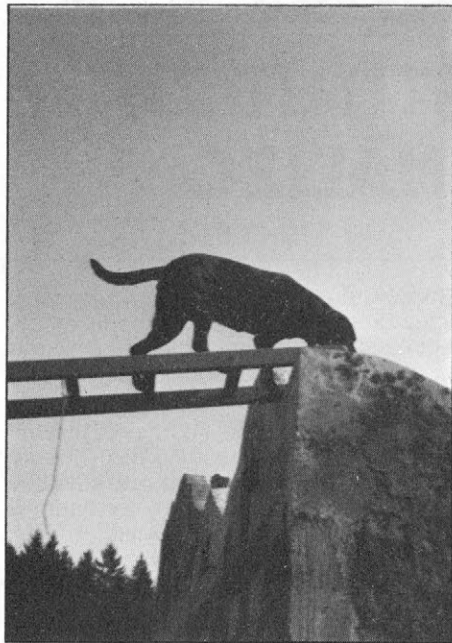
nov kot za vaje obrambe ali sledenja. Tudi način uporabe pasjega nosu je drugačen. Namesto iskanja vonjav, ki jih je pasji nos zaznaval po hoji polagalca sledi na od njegove teže poškodovanem zemljišču (specifičen vonj), je pri iskanju pogrešancev poudarek na določenih manj časa trajajočih vonjavah (individualni vonj). V tem primeru na človeškem vonju, ki naj ga pes išče in nakaže na plazišču. Ker je pri iskanju ponesrečenca, zasutega v snegu, v snežni plazovini prisotnih sorazmerno malo drugih vonjav (npr. vonj snega, vonj zemljišča pod snegom, vonj opreme, vonj reševalcev itd.) je psu dosti lažje tukaj na plazišču opredeliti vonj iskanega (vonj po človeku) kot pa kasneje npr. v ruševini. Tam je seveda prisotnih neprimerno več vonjav, ki otežujejo delo psa reševalca.

Lavinskega psa se šola po večfaznem sistemu. Pes najprej išče skritega vodnika. Kasneje išče vodnika, ki je zasut v snegu skupaj s tujo osebo. V končni fazi šolanja pa pes na povelje vodnika preišče celotno lavinsko območje in poišče v snegu zasuto tujo osebo. Pri tem iskanju mora pes izpustiti (spregledati) vse morebitne po človeku dišeče predmete, odvrženo in izgubljeno obleko ter ostalo opremo. Polno pozornost med preiskavo plazišča mora posvetiti samo iskanju človeka. To pa zato, ker v resnični iskalni akciji ob nesrečah iščemo le ponesrečenca, ki ga je odnesel plaz in kateremu možnost preživetja pod snežno plazino pada s kvadratom časa. Pes, ki je našel ponesrečenca, mora z glasnim laježem, z obnašanjem in kopanjem nakazati mesto, kjer je ponesrečenec zasut. Pri izvoru vonja mora vztrajati toliko časa, da vodnik pride do njega in nahajališče označi. Glede na težke zimske razmere in zahtevnost šolanja so za to delo uporabni le dobro izšolani, vsestransko vodljivi in nenapadalni psi.

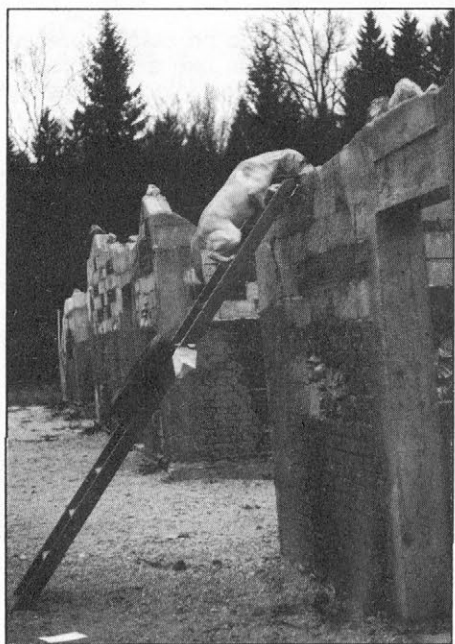
V tečajih za delo reševalnih psov v zimskih razmerah v organizaciji KZS, ki jih avtor članka vodim že dvajset let, šolamo lavinske pse na stopnjo ISP-L1 in ISP-L2 (psa se izšola v celoti). Na stopnjo ISP-L3 pa urijo lavinske pse in vodnike reševalce v GRS in pri gorski policiji, kjer jih po opravljeni preizkušnji tudi uvrščajo na mobilno listo za tekoče leto.

Šolanje psov za reševanje iz ruševin

Sistem šolanja reševalnega psa je v osnovi precej podoben šolanju lavinskega psa, je njegovo logično nadaljevanje. Psa, ki je že navajen iskanja vodnika in tuje osebe v snegu, je treba z ustrezno vadbo naučiti še, da zna premagovati različne terenske ovire in ovire na ruševini. Navajen mora biti prevažanja in prenašanja z gradbeno mehanizacijo in transporta s helikopterjem. Pri delu ga ne smejo vznemirjati ropot, brušenje, varjenje, re-

zanje, prah ter dim in drugi moteči vplivi. Pes reševalec mora biti vodljiv na daljavo, sposoben samostojno preiskovati ruševino, plezati v notranjost ruševine in v popolni temi iskati morebitnega ponesrečenca. Pri osebi, ki jo najde, oz. izvoru vonja po človeku, mora vztrajati in z glasnim laježem nakazovati najdeno toliko časa, dokler k njemu ne pride vodnik, ki najdbo označi. Tako kot lavinskega psa tudi psa reševalca v ruševini ne smejo motiti drugi po človeku dišeči predmeti, obleka, raztresena hrana, domače živali in še niz drugih stvari (vonjave), ki so med zruški. Prav zaradi težko prehodnih ovir na ruševini in drugih zahtev pri reševanju mora biti pes v dobri fizični kondiciji, psihično stabilen in po značaju miren. Ne smejo ga prestrašiti nenadna rušenja materiala, razburiti premiki ponesrečenca, prav tako tudi ne morebitno kriljenje z rokami, kriki in znaki morebitne panike.

Lajež, s katerim reševalni pes označuje svojo najdbo (naj bo ta dostopna ali le nakazana), mora biti vesel, glasen ter dolgotrajen vse do prihoda vodnika k psu.

Zaradi posebnih razmer, v katerih delajo reševalni psi, je tudi izbira psov, če gledamo na nrv psa in na njegove delovne sposobnosti, precej stroga. Psi morajo biti psihično stabilni, živahni, dobro vodljivi, poslušni, privrženi gospodarju in imeti morajo veliko željo po iskanju. Izbira psov poteka po že opravljeni prvi stopnji osnovnega šolanja psov v vrsti. Ker je poudarek poleg že prej zapisanega predvsem na poslušnosti in vodljivosti psa, zadostujejo prirojene lastnosti psa in opravljen izpit ISP-A. Šolanje se izvaja v kinoloških društvih in na posebnih vadbiščih. Izbirna preizkušnja za uvrstitev na mobilno listo (MERP) je organizirana enkrat na leto.

Pri nas smo se s šolanjem reševalnih psov začeli ukvarjati v letu 1977. Prvi poskusi z že izšolanimi lavinskimi psi (po nagonu plena) so pokazali, da bo treba uvesti drugačen način dela in skrbno izbrati pse za to delo. V začetku ni bilo vidnih rezultatov. Manjkali so strokovni kadri in izkušnje. Vse to je bilo treba poiskati izven Slovenije in prilagoditi našim razmeram. Šele s prenosom pozitivnih tujih izkušenj na naša tla in s trdim delom nam je uspelo osvojiti tak način šolanja in urejanja reševalnih psov in vodnikov, ki je za naše potrebe in razmere najbolj ustrezen. Z vključitvijo vodnikov in reševalnih psov v enote civilne zaščite pa nam je uspel še tisti zadnji korak, ki je potrdil namembnost dela in omogočil stalno usposabljanje in večanje števila reševalnih psov v naši republiki. V petnajstih letih (1977—1992) smo v Sloveniji izšolali 52 reševalnih psov, ki so opravili skupno 112 preizkušenj (izpitov) od ISP-R1 do ISP-R3.

Psi za iskanje pogrešanih oseb

Ker se v Sloveniji vsako leto izven urbanih naselij izgubi več kot sto ljudi, smo najboljše pse in vodnike (z opravljenim lavinskim izpitom ISP-L2 in izpitom za reševanje iz ruševin ISP-R3) še posebej izurili za iskanje pogrešanih oseb na terenu. To so vodniki s psi z opravljenim izpitom ISP-PO (iskanje pogrešanih oseb). Takih psov je trenutno 23, pred izpitom (v maju letos) pa jih je še 12.

Psi so izurjeni, da preiskujejo teren v cikcaku (revirajo) in z glasnim laježem nakažejo vse ljudi, ki so na tem območju, pa naj ležijo, sedijo ali stojijo. Prav tako nakažejo tudi zasute osebe (ki so se zavlekle v kako špranjo in pokrile z listjem), plazeče se osebe in ljudi na drevesu.

Pes do najdenega človeka ni napadalen in ne kaže znakov agresivnosti (za razliko od policijskih psov, ki iščejo storilca). Najdeno osebo pes le ovoha, z veseljem,

glasnim laježem opozori na najdbo in pri njej vztraja toliko časa, dokler do »izgubljenca« ne pride vodnik, ki ukrepa naprej.

Iskalni psi med iskalno akcijo oblažajo in nakažejo tudi slučajno navzoče na terenu (izletnike, zaljubljenca, gobarje...), vendar do njih niso agresivni.

Psi so navajeni skupinskega dela, tako da lahko teren preiskuje tudi več psov hkrati, vendar se med seboj ne motijo.

Vodniki reševalnih psov

Vodnik reševalnega psa in pes delujeta kot celota. V letih medsebojnega dela sta se naučila, da pes zaupa vodniku v vsaki situaciji in da vodnik verjame pasjemu nosu. Le popolna usklajenost daje tudi pričakovane rezultate. V triletnem skupnem šolanju so si morali vodniki poleg »upravljanja« s psom pridobiti še dodatna znanja in opraviti številne preizkušnje.

Imajo opravljen radioamaterski tečaj in so sposobni komunicirati s prenosnimi radijskimi aparati, opravili so tečaj za pomožne bolničarje in prve medicinske pomoči in preizkušnjo iz prve veterinarske pomoči psu. Prav tako poznajo topografijo in orientacijo na terenu ter znajo uporabljati specialke in kompas. Iz predhodnega urjenja so seznanjeni tudi z nevarnostmi v gorah (pozimi) in v ruševinah ter so usposobljeni tudi v osnovni vrtni tehniki. In na koncu naj dodam, da so tudi v dobri telesni kondiciji.

Komisija, ki skrbi za njihovo usposabljanje, vsako leto organizira več mobilnih vaj, enkrat na leto pa tudi republiško preizkušnjo. Glede na uvrstitev na preizkušnjo so vodniki s psi uvrščeni na mobilno listo.

Praksa je pokazala (iz mobilnih vaj), da je večina vodnikov mobilna v 30 do 45 minutah po telefonskem klicu.

Kinološke reševalne enote — organiziranost

Kinološko reševalno enoto sestavljajo vodniki z reševalnimi psi, izurjenimi za reševanje ponesrečenca v zimskih razmerah (snežni plazovi), v ruševinah in zemeljskih plazovih ter za iskanje pogrešanih oseb na terenu.

V petnajstih letih intenzivnega izobraževanja in urjenja reševalnih psov in vodnikov nam je uspelo na številnih tečajih in pokazanih vajah izuriti več kot sto psov in vodnikov. Glede na stopnjo opravljenih preizkušenj in izpitov tako psa kot tudi vodnika so člani enote reševalnih psov (ERP) razporejeni v republiško mobilno enoto CZ, v mestni odred CZ in občinske enote CZ na terenu.